

HISTORIA MONASTYCYZMU ORIENTALNEGO

Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach

**Studia Antiquitatis Christianae.
Series Nova 16**

Redaktor serii:
ks. prof. dr hab. Wincenty Myszor

Rada Naukowa:
ks. prof. dr hab. Henryk Pietras (Kraków), ks. prof. dr hab. Jan Słomka (Katowice),
ks. prof. dr hab. Edward Staniek (Kraków), ks. prof. dr hab. Norbert Widok (Opole),
ks. prof. dr hab. Antoni Żurek (Tarnów).

HISTORIA MONASTYCYZMU ORIENTALNEGO

**W 70. rocznicę śmierci
ks. dra Stefana Siwca (Schiwietz)
1863–1941**

Redakcja
Andrzej Uciecha

Katowice 2014

© 2014 by Zakład Teologii Patrystycznej i Historii Kościoła Uniwersytetu Śląskiego
© for translations by Piotr Kenig, by Bartłomiej Setlik

Publikacja współfinansowana z dotacji Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w 2014 roku na badania statutowe w Katedrze Teologii Patrystycznej i Historii Kościoła Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz z dotacji prywatnej.

Recenzent tomu: Ks. prof. dr hab. Stanisław Longosz

Redakcja StAC.SN:
Prof. dr hab. Wincenty Myszor
Sekretarz redakcji:
Ks. dr hab. Andrzej Uciecha

Katedra Teologii Patrystycznej i Historii Kościoła
Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
ul. Jordana 18, 40-043 Katowice
tel. +48 32 356 90 56, fax +48 32 356 90 55

ISBN 978-83-7030-958-9
ISSN 1895-5061

Księgarnia św. Jacka Sp. z o.o.
ul. Warszawska 58
40-008 Katowice
www.ksj.pl

Łamanie tekstu:
Aleksandra Suszyńska. Pracownia Ligaturka
www.ligaturka.pl

ed. 01/2014/01

Druk i oprawa:
Drukarnia GS Sp.z o.o.
ul. Zabłocie 13
30-701 Kraków

Spis treści

Wprowadzenie.....	9
1. Ludmiła Lach-Bartlik, Ks. dr Stefan Siwiec (1863–1941). Osoba i twórczość.....	13
2. Wincenty Myszor, Ks. dr Stefan Siwiec jako badacz wschodniego monastycyzmu.....	26
3. Janusz Królikowski, Monastycyzm egipski w ujęciu ks. Stefana Siwca. <i>Das Ascetentum der drei ersten christlichen Jahrhunderte und das ägyptische Mönchtum im vierten Jahrhundert</i>	35
4. Leon Nieścior, Monastycyzm palestyńsko-synajski w ujęciu ks. Stefana Siwca. <i>Das Mönchtum auf Sinai und in Palästina im vierten Jahrhundert</i>	46
5. Jan W. Żelazny, Monastycyzm syryjski i mezopotamski w ujęciu ks. Stefana Siwca. <i>Das Mönchtum in Syrien und Mesopotamien und das Aszetentum in Persien vierten Jarhundert</i>	59
6. Arkadiusz Jasiewicz, Św. Teodor Studyta jako reformator życia monastycznego w ujęciu ks. Stefana Siwca.....	70
Aneks I	
Bibliografia ks. dra Stefana Siwca (Schiwietz).....	85
S. Schiwietz, De S. Theodoro Studita, reformatore monachorum Basilianorum.....	87
S. Schiwietz, Die Eschatologie des heiligen Johannes Chrysostomus und ihr Verhältnis zu der origenistischen.....	120
S. Siwiec, Dotąd nieuwzględnione świadectwo dotyczące sakramentu olejem namaszczenia. Dogmatyczno-historyczny przyczynek z historii Kościoła egipskiego.....	193
S. Siwiec, Nowy sposób wyjaśnienia tekstu 1 Kor 7, 36–38.....	201
Aneks II	
Felix Hasse, Zadania nauczyciela historii Kościoła według profesora Maxa Sdralka.....	215

Zusammenfassung

Einleitung.....	11
1. Ludmiła Lach-Bartlik, Katholischer Priester und Doktor Stefan Siwiec (Schiwietz) Person und Werk.....	13
2. Wincenty Myszor, Dr. Stefan Siwiec als Forscher des östlichen Mönchtums.....	26
3. Janusz Królikowski, Monastycyzm egipski w ujęciu ks. Stefana Siwca. <i>Das Ascetentum der drei ersten christlichen Jahrhunderte und das ägyptische Mönchtum im vierten Jahrhundert</i>	35
4. Leon Nieścior, Monastycyzm palestyńsko-synajski w ujęciu ks. Stefana Siwca. <i>Das Mönchtum auf Sinai und in Palästina im vierten Jahrhundert</i>	46
5. Jan W. Żelazny, Monastycyzm syryjski i mezopotamski w ujęciu ks. Stefana Siwca. <i>Das Mönchtum in Syrien und Mesopotamien und das Aszetentum in Persien vierten Jarhundert</i>	59
6. Arkadiusz Jasiewicz, Heiliger Theodor Studites als Erneuerer des monastischen Lebens in der Auffassung von Stefan Siwiec.....	70
Aneks I	
Bibliographie von Stephan Schiwietz (Siwiec).....	85
S. Schiwietz, De S. Theodoro Studita, reformatore monachorum Basilianorum.....	87
S. Schiwietz, Die Eschatologie des heiligen Johannes Chrysostomus und ihr Verhältnis zu der origenistischen	120
S. Siwiec, Bisher unberücksichtigtes Zeugnis über das Sakrament der Ölsalbung. Dogmatisch-geschichtlicher Beitrag aus der Geschichte ägyptischer Kirche	193
S. Siwiec, Neue Erklärung des Textes 1 Kor 7, 36–38.....	201
Aneks II	
Felix Hasse, <i>Die Aufgaben des Kirchengeschichtslehrers nach Professor Max Sdralek</i>	215

Wprowadzenie

Celem publikacji zatytułowanej *Historia monastycyzmu orientalnego. W 70. rocznicę śmierci ks. dra Stefana Siwca (Schiwietz) 1863–1941* jest przypomnienie sylwetki i dorobku śląskiego historyka i teologa ks. dra Stefana Siwca, którego 70. rocznica śmierci przypadła 26 kwietnia 2011 r. Siwiec jest autorem znaczącej monografii *Das morgenländische Mönchtum*, Bd 1–2 (Mainz 1904–13), Bd 3 (Mödling, 1938) poświęconej historii powstania i rozwoju monastycyzmu orientalnego do IV wieku na terenach Egiptu, Palestyny, Syrii i Persji. Spuścizna naukowa oraz duszpasterska działalność Siwca pozostaje mało znana i zasługuje na upowszechnienie. W niniejszym 16. tomie *Studia Antiquitatis Christianae. Series Nova* (StAC.SN 16) umieszczony został materiał, który podzielono na trzy części: w pierwszej znalazły się artykuły, w których zostały zebrane i przeanalizowane teologiczne, historyczne i patrystyczne osiągnięcia Siwca zamieszczone w dziele jego życia *Das morgenländische Mönchtum*¹ oraz opracowanie poświęcone reformatorskiej działalności św. Teodora Studyty, którą Siwiec zajął się w swoim doktoracie. W drugiej części, stanowiącej Aneks I, zamieszczono materiały źródłowe wybranych prac samego Siwca, w tym najpierw jego rozprawę doktorską pt. *De S. Theodoro Studita reformatore monachorum Basilianorum*, następnie interesujący, ale mało znany przyczynek poświęcony orygenistowskim wpływom w eschatologii św. Jana Chryzostoma (*Die Eschatologie des heiligen Johannes Chrysostomus und ihr Verhältnis zu der origenistischen*) oraz dwa artykuły, które opublikował we lwowskim *Przełądzie Teologicznym*; te ostatnie, wydane po polsku, nie zostały do tej pory omówione: chodzi o pochodzący z 1924 roku *Dotąd nieuwzględnione świadectwo dotyczące sakramentu olejem namaszczenia. Dogmatyczno-historyczny przyczynek z historii Kościoła egipskiego*² oraz zredagowany w Rybniku w 1926

¹ Warto zaznaczyć, że prof. Ewa Wipszycka doceniła monastyczny dorobek śląskiego orientalisty, umieszczając I tom *Das morgenländische Mönchtum* w bibliografii do *Pachomiana graeca. Vita graeca prima. List Ammona. Paralipomena* (Źródła Monastyczne 65, Tyniec 2013, s. 110).

² *Dotąd nieuwzględnione świadectwo dotyczące sakramentu olejem namaszczenia. Dogmatyczno-historyczny przyczynek z historii Kościoła egipskiego*, *Przełąd Teologiczny* V (1924), Lwów 1924, s. 236–246.

roku *Nowy sposób wyjaśnienia tekstu 1 Kor 7, 36–38*¹. Brak, z pewnością interesujących, opracowań o charakterze pastoralno-pedagogicznym, wydanych jeszcze w Raciborzu (*Methode des katholischen Religionsunterrichts auf der unteren, mittleren und oberen Stufe der kath. Lehranstalten*, Ratibor 1899 oraz *Zehn Betrachtungen auf das Fest der hl. Ursula und ihrer Gefährtinnen*, Ratibor 1906) niech zrekomensuje polski przekład artykułu Felixa Hasse *Die Aufgaben des Kirchengeschichtslehrers nach Professor Max Sdralek*², który celowo zamieszczony został w trzeciej części naszej pracy jako wprowadzenie do dyskusji na temat ewentualnego wpływu tak zwanej „wrocławskiej szkoły historycznej” [*die Breslauer kirchengeschichtliche Schule*] profesora Maxa Sdralka na badania Siwca. Otóż równie mało znana postać i dorobek pochodzącego z Woszczyc innego śląskiego księdza-naukowca, rektora Uniwersytetu Wrocławskiego, Maksymiliana Sdralka stanowi niezaprzeczalny kontekst metody badań, którą zapoczątkował, rozwijał i starał się przekazać swoim uczniom, w tym także Stefanowi Siwcowi, tenże uczony. Sdralek rygorystycznie wymagał zachowania zasady pierwszeństwa historii Kościoła przed historią religii i psychologii. W jego pracach opis społeczno-kulturowych czynników i naturalnych warunków procesu rozwoju chrześcijaństwa pozwala o wiele jaśniej uwydatnić Boży plan rozwijający się w historii. Ciekawa pozostaje kwestia podobieństw i zależności w sposobie uprawiania i pojmowania historii Kościoła Sdralka i Siwca.

W 16. tomie *Studia Antiquitatis Christianae. Series Nova* redakcja ma nadzieję przybliżyć czytelnikom postać i dzieło Stefana Siwca kapłana, teologa, historyka, nauczyciela. Życie i naukowy dorobek tego śląskiego duszpasterza zasługują ze wszelkich miar na uznanie i dalsze pogłębione badania.

Chciałbym podziękować mgr lic. Ludmile Lach-Bartlik za trud włożony we wstępne przygotowanie materiału niniejszego opracowania.

Andrzej Uciecha

¹ *Nowy sposób wyjaśnienia tekstu 1 Kor 7, 36–38*, Przegląd Teologiczny VII (1926), Lwów 1926, s. 225–239. Oba artykuły dostępne dn. 7.07.2013 <http://www.dbc.wroc.pl/publication/4033>.

² Należy podkreślić, że jest to pierwszy przekład tego artykułu na język polski.

Einleitung

Das Ziel der Publikation unter dem Titel *Historia monastycyzmu orientalnego. W 70. rocznicę śmierci ks. dra Stefana Siwca (Schiwietz) 1863–1941* ist die Erinnerung an die Gestalt und das Werk des schlesischen Historikers, Priesters und Theologen, Dr. Stefan Siwiec, dessen 70. Todesjahrestag am 26. April 2011 war. Siwiec ist Autor der bedeutenden Monografie *Das morgenländische Mönchtum*, Bd 1–2 (Mainz 1904–13), Bd 3 (Mödling, 1938), die der Geschichte der Entstehung und Entwicklung des orientalischen Mönchtums bis zum 4. Jahrhundert auf den Gebieten von Ägypten, Palästina, Syrien und Persien gewidmet ist. Sein wissenschaftlicher und seelsorglicher Nachlass bleibt immer noch wenig bekannt, soll aber zweifellos verbreitet werden. Im 16. Band *Studia Antiquitatis Christianae. Series Nova (StAC.SN 16)* befindet sich ein Material, das in drei Teile aufgeteilt wurde. Das erste Teil machen Beiträge aus, in welchen theologische, historische und patristische Leistungen von Siwiec gesammelt und analysiert wurden. Diese Leistungen wurden in seinem Lebenswerk *Das morgenländische Mönchtum* enthalten.

Das zweite Teil, das den Anhang I bildet, enthält Quellenmaterialien der ausgewählten Arbeiten von Siwiec selbst, darunter zuerst seine Dissertation unter dem Titel *De S. Theodoro Studita reformatore monachorum Basilianorum*, dann einen interessanten aber wenig bekannten Beitrag, der den Einflüssen von Origenes auf die Eschatologie von Johannes Chrysostomos gewidmet wurde (*Die Eschatologie des heiligen Johannes Chrysostomos und ihr Verhältnis zu der origenistischen*) sowie zwei Artikel, die er in der Lemberger Theologische Rundschau (*Przegląd Teologiczny*) veröffentlichte. Diese letzten wurden auf Polnisch veröffentlicht sind aber bis jetzt nicht besprochen: es handelt sich um den Artikel aus dem Jahr 1924 *Bisher unberücksichtigtes Zeugnis über das Sakrament der Ölsalbung. Dogmatisch-geschichtlicher Beitrag aus der Geschichte ägyptischer Kirche (Dotąd nieuwzględnione świadectwo dotyczące sakramentu olejem namaszczenia)* und den in Rybnik 1926 bearbeiteten Beitrag *Neue Erklärung des Textes 1. Kor 7, 36–38 (Nowy sposób wyjaśnienia tekstu 1 Kor 7, 36–38)*.

Das Fehlen der bestimmt interessanten pastoral-pädagogischen Bearbeitungen, die noch in Ratibor (Racibórz) herausgegeben wurden (*Methode des katholischen Religionsunterrichts auf der unteren, mittleren und oberen Stufe der kath. Lehranstalten*, Ratibor 1899 und *Zehn Betrachtungen auf das Fest der hl. Ursula*

und ihrer Gefährtinnen, Ratibor 1906) möge der Beitrag von Felix Hasse *Die Aufgaben des Kirchengeschichtslehrers nach Professor Max Sdralek* ersetzen. Dieser Beitrag wurde absichtlich im dritten Teil der vorliegenden Arbeit platziert und ist als eine Einführung in die Diskussion über den eventuellen Einfluss der sog. *Breslauer kirchengeschichtliche Schule* des Prof. Max Sdralek auf die Forschungen von Siwiec gemeint.

Die genauso wenig bekannte Gestalt und das Werk eines anderen schlesischen (aus der Ortschaft Woszczyce kommenden) Priesters und zugleich Forschers, Rektors der Breslauer Universität, Maximilian Sdralek bildet nämlich einen unbestrittenen Kontext der wissenschaftlichen Methode, die er begann, entwickelte und seinen Lehrlingen beizubringen versuchte. Unter diesen Lehrlingen war auch Stefan Siwiec. Sdralek verlangte rigoros, dass das Prinzip des Vorrangs der Kirchengeschichte vor der Geschichte der Religion und der Psychologie eingehalten wird. Die Beschreibung der gesellschaftlich-kulturellen Faktoren und natürlicher Bedingungen des Prozesses der Entfaltung des Christentums lässt viel klarer den Plan Gottes, der sich in der Geschichte entwickelte verdeutlichen. Interessant bleibt das Problem der Ähnlichkeiten und der Abhängigkeiten in der Art und Weise, auf welche die Geschichte der Kirche Sdralek und Siwiec verstanden und betrieben.

Die Redaktion des 16. Bandes *Studia Antiquitatis Christianae. Series Nova* setzt sich zum Ziel, die Person und das Werk von Kaplan, Theologen, Historiker und Lehrer Stefan Schiwietz näher zu bringen. Das Leben und das wissenschaftliche Werk dieses schlesischen Seelsorgers ist in jeder Hinsicht ansehenswert und soll weiterhin geforscht werden.